

1925

VISZONTLÁTÁS

– Harminc esztendő? – kérdezte még egyszer a tündér.

– Igen, harminc. Azt hiszem, elég lesz annyi, ha nem túl sok – feleltem, s nyomban éreztem is, hogy zuhanunk lefelé.

Mikor a földre értünk, a tündér eltűnt, mint valami látomány, s én magamra maradtam. A köd, a kábulat lassanként foszladozni kezdett, lassan tornyok, tetők, kémények kandikáltak ki a párából, s mire minden feltisztult, megismertem a lapályos tájat, szülővárosom nyájas, szelíd környékét. De ez a harminc esztendő lényegesen megváltoztatta a külső képet: gyárok, új városrészek, hosszú, egyenes utcasorok, nesztelenül sikló járművek – fájdalmasan félelmetes idegenség magam körül. És e fájdalmas, félenk, fonák érzés folyton erősödött, amint befelé tartottam a város felé. Olykor zavart tekintettel méláztam új épületek, furcsa boltok, érthetetlen felírások között, más alakja volt a tereknek, némely helyen utcakereszteződések is megváltoztak, a régi templom helyén most vidám park zöldellett, a városháza tetőin repülőgép-állomás terült el, a takarékpénztár üres telkén egy hatalmas, sima épület állott, mely óriási skatulyához volt hasonlatos. És az emberek! Ó, mennyire megváltoztak, milyen furcsák lettek. Siettek, nyüzsögtek, és furcsa, sima ruhában jártak, mely leginkább valami vívőöltözethez hasonlított. Engem néha meg-meg-

néztek, éreztem, hogy öltözetem ósdi, s ezért nevetséges, de azért nem nevettek ki. Az emberek arca ráncos és savanyú volt. Senki sem kérdezte, honnan jövök, mit akarok – árva és idegen voltam abban a városban, amelyben születtem, s ahol éltem.

Harminc esztendő!

Egyre fokozódó izgalommal közeledtem az én utcám felé, ahol laktam, s ahol mindeddig éltem: vajon élek-e még. Már hatvanéves embernek kellene lennem, s ez roppant valószínűtlennek látszott. Harminc év alatt nem ért volna betegség, szerencsétlenség, baleset, mely halálatot okozta volna? És ha élek – ó, milyen lehetek? Öreg, fáradt, vagy friss és egészséges? Ott élek-e még, avagy másfelé sodrott az élet?

Meggyorsítottam lépteimet, és szívem bolondul zakatolt a meltemben. Milyen soha nem érzett izgalom: találkozni fogok önmagammal, holnapommal, öregségemmel vagy a halálommal.

Már messziről észrevettem, hogy lakóhelyem helyén egy új, nagy ház áll. Csalódottan, elszomorodva állottam meg a kapu előtt, biztosan éreztem, hogy itt nem találom meg harminc év utáni énemet. Némi küzdés és habozás után mégis beléptem.

A házmaster fanyarul és bizalmatlanul fogadott.

– Kit keres?

Ijedten, rekedten bemondtam a nevemet. A házmaster megrázta a fejét.

– Itt nem lakik.

– De itt lakott – makacszkodtam némi izgalommal – egész biztosan tudom, hogy itt lakott. Talán ha utánanézne . . . talán meg tudná mondani, hogy most hol van . . .

A házmaster unottan lapozgatott egy könyvben, majd keményen és kurtán mondta:

– Itt nem lakott.

Továbbmentem, s tanácstalanul őgylegtem az utcán. Kihez forduljak? Úgy megörültem egy régi háznak, egy ismerős cégablának, melyek bizony, már nagyon ritkák voltak. Mindig azt éreztem ilyenkor, hogy egy kicsit otthon vagyok, hogy nem vagyok teljesen idegen és elhagyott. Biztosan élnek még ismerőseim, talán ebben a házban, talán amabban, néha talán még beszélnek is rólam. Némely helyen talán fel van még a nevem írva: a gimnázium fakó értesítőiben, a múzeumban, sárguló újságlapokon, valami poretté könyvben a városházán – talán még nem haltam meg teljesen és véglegesen. Az

enyészet, a feledés lassan, alattomosan és kegyetlenül elönti az én világot, mint puha, nesztelen hamueső, mely lassan, lágyan megfojtja és eltakarja a vidám életet. Itt-ott még felcsillan egy zöld sziget, egy kiálló öreg csúcs – egy régi arc, egy régi ház – a nagy, idegen és közönyös feledés-tengerben, azután ismét elhagyottan állok a holnap rohanó árában, mint eltévedt kis szárnyas. Sokszor szerettem volna mindenhová berontani, s kérdésekkel elhalmozni felismert ismerőseimet, de féltem a csalódástól, a csodálkozó tekintetektől és a tagadó fejmozdulatoktól. Hátha elfelejtettek már! De ha ilyen gyáván és tétován állok meg a holnap izgató zűrösségében, honnan fogom megtudni, hogy élek-e még, s ha igen, úgy hol, merre, hogyan!

Egyszerre szembejött velem egy asszony. Megismertem. Valamikor szép, szőke lány volt, valamikor leveleket írtam neki, valamikor kívántam, szerettem. Most csúnya kövér asszony, furcsa, szűk ruhája még nevetségessé is tette a szememben. Milyen szánalmas találkozás! Nem tudtam köszönteni és szóba elegyedni vele, fájdalmas undor facsarta a torkomat. Továbbmentem.

Az egyik üzlethelyiség üvegtábláján keresztül megpillantottam egyik barátomat. A viszontlátás itt szinte vidámmá hangolt. Nem sokat változott három évtized alatt. Igaz, hogy fiatalabb volt, mint én, de még így is csodálatos volt friss arcszíne és egyenes alakja. Ide-oda járkált az üzletben, majd leült, és könyvei között lapozgatott – ő biztosan tudni fogja, mi történt velem. Kezem annyira reszketett, hogy alig tudtam megnyomni az ajtókilincset. Barátom vizsla, kíváncsi szemmel tapogatózott végig, zavarom fokozódott.

– Némi felvilágosításért jöttem – kezdtem ijedt, fojtott hangon. – Messze idegenből jövök, s egy rokonomat keresem . . .

Míg buggyant ki a számon saját nevem, annyira féltem a bekövetkezendő választól.

Barátom még egyszer végigmért.

– Ön nagyon hasonlított rá. Feltűnően hasonlított.

– De a rokonom él-e még? – kérdeztem reszkető, türelmetlen ajkakkal.

– Igen, él még, bár nem a legjobb körülmények között. Lakása kissé messze van, a hetedik kerületben.

Felírtam a címet, és ügyetlen sietősséggel botorkáltam ki az ajtón. Barátom tekintete bántó csodálkozással követett, mint valamilyen perzselő hősugár. Én vágtattam, loholtam a jelzett külváros felé, hiszen magamat fogom viszontlátani, harminc év utáni énemmel fogok

találkozni – ó, mily csoda, és mennyi izgalom! Gyalogosan siettem, mert nem mertem semmiféle járművet igénybe venni, részben mert nem tudtam az irányukat, másrészt semmi pénzem sem volt. Az új, idegen utcák szinte vég nélkülieknek tűntek fel, a nyugtalan kíváncsiság lihegős ütemet adott lépteimnek.

Végre megtaláltam a házat.

Nagy, mogorva kőház volt, s hosszasan érzett keresés után az egyik piszkos udvari lakás ajtaján megtaláltam a nevemet, az én nevemet.

Megnyomtam a csengőt. Egy csúnya öregasszony nyitott ajtót, hasonlatos volt a Gond anyóhoz, egy szomorú Andersen-meséhez. Bemondtam a nevemet.

– Itthon van, tessék erre – mondta szenvtelenül, és egy oldalajtóra mutatott.

Kopogtam. Fáradt, fanyar hang mondta a „szabadot”. Beléptem.

Én voltam. Rőgtön megismertem magam, s egy ijedt, kétségbeejtő, segítségért könyörgő rikoltás akart felszakadni a torkomból. Én vagyok! Ez a sovány, ráncos, száraz és szomorú öregúr – én vagyok! Éreztem a roppant hasonlóságot, és undorodva tiltakoztam ellene: ez a petyhüdt, barázdás, sárga arc förtelmet és borzalmat tépett fel a lelkemben. Szemei – ó, szemeim – kicsiny, hideg pontok voltak a vastag, csempe szemüveg mögött, a fogak hiánya mély, mogorva árnyékokat festett a fáradt, fanyar, öreg száj köré. A fejtető olyan szárnalmasan kopasz volt, mint perzselt, tarlott halom.

– Mi tetszik?

Kezei reszkettek. Felemelt, majd leejtett egy papírlapot. Csorba, maszatos csésze az asztalon és sivár, pókhálós kopárság ásított a falakról, mintha sirámos menedékház cellájában lennének. A ruhája kopott, cafatos, koldusszagú.

– Mi tetszik? – köhögte halkan.

A válasz megakadt a torkomon. Ez a nagy szegénység, ez a nagy örömtelenség, ez a beteg, csüggedt, köhögős alkonyat úgy szorította a mellemet, mint hirtelen, hideg kígyóölelés. A borzalom és a lázadozás tombolt, lüktetett a fejemben:

– Hát ilyen leszek én? Ez leszek én? Ez . . .

És így akadoztam:

– Bocsánat, uram . . . Én messze idegenből jövök, egy régi barátja kért, hogy látogassam meg önt.

S itt egy barátom nevét említettem, aki Afrikába vándorolt.

– De hisz ő már meghalt – csodálkozott vékony hangján az öregúr.

– Nem, nem igaz, nem halt meg – tiltakoztam meggyőző heves-séggel. – Nagyon jól megy a sora Kongóban. Egyedül ön iránt érdeklődött, hogyan él ön, és hogy érzi magát?

Meggörnyedt énem egy nagyon szánalmas, suta mozdulattal mutatott a körülötte fanyalgó sivárságra.

– Hogy élek? . . . Láthatja. Öreg vagyok, szegény vagyok, beteg vagyok, egyedül vagyok.

– De hogyan lehet ez? Tudtommal önnek voltak tervei, sikerei, vágyai, szerelmei, értékességei, hát hol vannak ezek? Semmit sem őrzött meg a múltból, semmit se valósított meg terveiből? Hát mindent elvesztett, mindent?

Az öregúr hangjában nem volt fájdalom érezhető, mikor tompán ismételte:

– Mindent.

– Hát akkor mire való volt a küzdés, a vágy, a szeretet és a gondolat? Minden fény elszökött, minden gyöngy kisiklott reszkető ujjai közül, minden vigasz és minden reménység elfakult és elfonnyadt, mint őszi temető? Hát hol van a szenvedélyek, bölcselkedések és az elhantolt évek értelme? Hol van a felelet, hol van a cél, hol van az élet? Az élet!

Az öregúr csüggedten felelt:

– Nem tudom. Engem csak a halál érdekel.

És csúnyán, csendesen köhögött. Szemei kivörösödtek, s két otromba csöpp bukdácsolt le a sovány orr mentén. Leült, és lehorgasztotta fejét, mint öreg keselyű a sivatagban. Ilyen az élet! Az én életem.

Lelkemben hirtelen, mint megindult motolla, felviharzott a találkozás minden fájdalma, undora, borzalma és vigasztalansága. Bőgni szerettem volna, mint sebzett szarvas, majd csendesen, elcsuklottan sírni, mint fáradt fekete asszony egy gyermekkoporsó felett. Hát mire volt jó a harc, a hit, az érzelmek és gondolatok lángolása? Hát ez leszek én, ilyen leszek én, ez az én estém, a holnapom, a beérkezésem? . . . Ilyen kegyetlen, ilyen rút az élet? . . . Istenek, tudósok, mágusok, Mephistók, segítsetek!

A tündér szelíden megérintette a vállam:

– Menjünk.

S abban a pillanatban már a magasban, a lenge, fehér ködben úsztunk, mint mesebeli madarak. Alattunk dübörögve szaladt az idő visszafelé harminc évet.

PÁRIZSI VIRÁG

– Nem fázik? – kérdezte a fiú szelíden, anyáskodva.

– Nem, nem. Csak folytassa.

Pedig a párizsi éjszaka halkult, hűvösödött, s Geneviève-en csak egy vékony kabátka volt. Szemei csillogtak, a sétány lámpái felszikkasztak bennük, mint vidám üveggömbökön a napsugár.

– De ez önnek nagyon unalmas lehet, kisasszony. Furcsának és szokatlannak találom, hogy ön párizsi létére egy idegen múltja és hazája iránt érdeklődik. A maga szemében Párizsnál kezdődik az élet, és az én tegnapi énem olyan messze van Páriztól.

– Engem érdekel a maga tegnapija. Ó, beszélje el, hogyan vágyakozott Páriz után.

– Hát jó – szölte János. – Beszélek róla. Azon a nagy, álmos, önző lapályon, ahol otthon vagyok, árva és idegen voltam evvel a nagy-nagy vágygal. Senkinek se beszélhettem róla, mert senki sem értett volna meg, csak sóhajtoztam, és rajongva mászkáltam tervek és hónapok ormaira. Képzeld csak: levelezőlapok után kezdtem festeni Párizt! Szégyelltem bárkinek is megmutatni ezeket a másolatokat, mindent titokban csináltam, hiszen ha kiderült volna gyerekes, művészietlen és ostoba szórakozásom, kinevettek volna. Azelőtt könynyelmű voltam, s nem becsültem a pénzt. Most, hogy dagadt, hatalmasodott bennem a vágy, fukar lettem meg kicsinyesen garasos, csakhogy összekuporgassak valamit. Soha életemben nem voltam szorgalmas diák, most csodálatos kínnal és kitartással tanultam a francia nyelvtant. Megváltoztam. Ekkor már biztosan éreztem, hogy eljutok Párizsba. Azután elnyertem az ösztöndíjat. Most már előttem állott a beteljesülés, a vágy megvalósulása. Ekkor megijedtem. Félttem Páriztól, az igaztól, amely talán egészen más, mint az álomban alkotott. Félelmem csak akkor oldódott fel, amikor megérkeztem és elhelyezkedtem a szűk szállodaszobában. Most már otthon voltam.

Geneviève szemébe nézett Jánosnak.

– És nem csalódott?

– Nem – felelte keményen János. – Az álom testet öltött. Genovéva vágyott városa itt fekszik előttem elevenen, valóra váltan.

Karját kinyújtotta, a másik part felé mutatott, majd kissé színpadias mozdulatot rajzolt le a levegőben. Geneviève köhögni kezdett.

– Gyerünk, maga még megfázik – szolt János, és megfogta Geneviève kezét. A kéz nyirkos volt és hideg.

– Ne menjünk, olyan jó itt . . . nem fázom! . . . – tiltakozott csendesen és melegen Geneviève.

János közelebb húzta a kis, keskeny kezét, s magával húzta a lányt is. Szájuk möhön, mámorosan kereste egymást. Körülöttük zsidongott, zöngött Párizs: léptek, beszédek, autóröfögések, csöngések, zsongások, mozgások . . . Semmivel se törődtek, mintha csak végtelen, süket tanyai éjszakában simultak volna össze vagy az óceán elhagyott, elbűvölt szigetén, ahol nem jár ember, gép meg gond. A Szajna-parton, a Quai Voltaire-en az élet halódott, halkult, sápadozott, mint szomorú szimfónia befejezése. A másik partról átvibráltak a Tuileriák zöld lámpaszemei, a Port Royalon ritkábban gurultak át az autók, a villamosok nem csörögtek már – késő volt. A Montmartre-on meg a Montparnasse kávéházaiban még csörömpölt, kacagott, vijjongott, hancúrozott az élet, de itt a Szajna partján hűvösödő csend söpörgetett. Itt már éjszaka volt. A könyvárusok lezárt szekrényei mélyen aludtak már, mint egyiptomi sírkövek a Louvre-ban, a járókelők morgván siettek tova: későre jár.

Geneviève és János felébredtek. Körülnéztek. Geneviève megszólalt.

– Milyen csend! Az élet elszökött mellőlünk.

– Az élet itt van – szolt János, és megfogta a nyirkos kis kezét. – Az élet csak most jött el.

Geneviève mosolygott. Szélfő öröm, boldog izgalom bujkált ebben a mosolyban. Szeme egy pillanatra felragyogott, majd buján, bűvösen elborult, mint lebukó nyári nap. Csupa fáradtság, szeretés és odaadás volt ez a tekintet. János izgatottan nyúlt a keze után.

– Menjünk.

Álmodozva, vontatottan, összesimulva mentek a Rue de Seine-en, a Boulevard St. Germaine-en át, s valami nyúlós, boldog szerelmi dalt szerettek volna énekelni. Izgalom és kíváncsiság vibrált a vérükben, mentek az éjszakában titkos vágottságok felé, és – nem siettek. Biztosak voltak a következő percekben, és boldog kéjjel, okos mérsékléttel fojtották vissza türelmetlenségüket. Biztosak voltak, és boldogok voltak, mint mártírok, akik angyali zenét hallanak és a Szűz mosolyát látják a máglya lánglobogása között. Csevegtek és mosolyogtak simán, megszokott módon, fölényesen és kedveskedően. Néha felkacagtak és összébb simultak. A nagy titok, a nagy megtalálás, a

közösség, az összelüktető vágyakozás teljessé és gyönyörűvé tette az életet. Összetalálkoztak. Mámorosan, áhítatosan álltak útjaik kereszteződésénél.

Geneviève meleg érdeklődéssel kíváncsiskodott János kicsiny szállodai szobájában. Felkutatott mindent: vásznakot, rajzokat, festékesdobozokat, leveleket, majd feltette János kalapját, és belenézett a tükörbe.

– Szép vagyok?

János zavartan mosolygott, szíve már a torkában kalapált, és ha kedve szerint cselekedhetett volna, úgy beleharapott volna Geneviève szép, szelíd nyakába. A párizsi lány csintalan jókedve azonban hirtelen összeomlott, lehorgasztott fejjel ült le az ágy szélére.

– Ne haragudj rám – mondta hosszas faggatás után. – Én úgy szeretnék fehéren, szűzen eléd állni, mint áldozó kisleány, de én már kétszer odaadtam magamat másnak, s ezt most nagyon sajnálom, nagyon szégyellem. Ha szerettem volna, nem bánnám, de engem a kíváncsiság űzött. Ezt szégyellem. Bocsáss meg érte, drága barátom.

Jánost elkábitotta a bársonyos báj s a hatalmas őszinteség. Csak mohó csókokkal tudott felelni, homlokán pattogó indulót játszott a vágy. Geneviève-nek gyönyörű, finom aktja volt, s János bíboros mámorban nézte, amint a lámpa fénye ráhull a test karcsú hajlataira. Geneviève kíváncsiskodva odalépett az ablakhoz, és kitekintett tetőkre, drótokra, lámpákra, hunyó szobafényekre. Csábos, csupasz testén sárga, meleg színfoltok ujjongtak, kint hidegen, kéken, engedelmesen hunyorgatott a párizsi éjszaka.

– „Szent Genovéa örködik Párizs felett” – idézte János Puvis de Chavannes freskócímét.

– És tefeletted is örködik, te drága, jó fiú. A boldogságod felett örködik.

János letérdelt előtte, áhítatosan, kótyagosan átkulcsolta a finom lábakat, és fulladozva súgta:

– Te szent . . . te szent . . .

*

Az idő kegyetlenül kurtult. Már csak egy hónap, csak három hét, tizenöt nap, és Jánosnak haza kell menni. Geneviève többször elkomorodott, de azért nevetett, mikor mondta:

– Te nem mész el, neked itt van az otthonod.

– Maradjon itt nálunk – hívogatta meleg, anyáskodó hangon Geneviève anyja. – A fiam elesett a háborúban . . . hasonlíttott magára.

János megingott. Olyan vonzó volt ez a csendes, tiszta párizsi otthon, s Geneviève-ért mindent otthagyt volna: múltat, hazát és vérséget. De aztán eszébe jutott az a csúnya, lihegős versengés, az a véres kenyérharc, mely a montparnasse-i művészek között tombolt, s bizonyos volt benne, hogy ő nem bírja ideggel, erővel, könyökkel. Ezért halkán így beszélt.

– Vissza fogok jönni. A menyasszonyomért vissza fogok jönni.

Geneviève elevenen szötte a tervek, meglepetések és szépségek utolsó fonalait. Egyheti szabadságot kért az irodától, ahol alkalmazásban volt, s így minden idejét Jánossal tölthette. János csüggedt volt, és unalmasan szomorú. Geneviève ellenben ezernyi apró kedveskedéssel szórta be az utolsó napokat: kirándulások, színházi esték a Vaudeville vagy a Comédie des Champs-Élysées karzatán, kóborlások a Pigalle meg a Blanche bűnös nyugtalanságában, becézgetések az elkókadtt quartier-i éjszakában, búcsúzások a jámboran szendergő kapu előtt, mely hamarosan elnyelte Geneviève kedves, karcsú alakját . . . János kábán és boldogan hagyta babusgatni magát, mint beteg, tehetetlen gyermek. Nagyon boldog volt, és nagyon szerencsétlen.

Geneviève kikísérte Jánost az állomásra, sőt betült a vonat fülkéjébe. Csevegett, kacagott, és nevetésre csiklandozta Jánost.

– Most itt maradok, és elmegyek veled haza. Milyen érdekes lesz, egy szót se fogok beszélni tudni a te hazádban. Senki sem fog megérteni rajtad kívül. De itt, Párizsban megért-e valaki? Csak te, nagy barátom.

Elkomolyodott. Új utasok jöttek, és kínos, feszengő hangulatot teremtettek a fülkékben. A vonat jelzéseket adott, János ijedve felrántotta Geneviève-et az ülésről. Geneviève felkacagott, s egy jegyet mutatott fel retiküljéből.

– Én is utazom. Veled megyek.

Jánosnak kínos volt a búcsú elnyújtása. Dijonig együtt utaztak összebújtan, sugdolódzva, egymásba fúló tekintettel, mintha élclapbeli nászutasok lennének. János felmelegedett, és néha teljesen elfelejtette a válás szörnyűségét. Éjjelfelé azonban már mindketten úgy várták Dijont, mint valami biztos szerencsétlenséget, mint valami robajos, sikolyos katasztrófát. Geneviève mindazonáltal könnyed és vi-

dám akart maradni, s csak akkor pityeredett el, mikor Dijon lámpái és váltói közeledtek.

– Te drága, nagy barátom – zokogta alig érthetően.

Mogorva, csúnya volt az éjszaka. A pályaudvaron siteve, rosszkedvűen szálltak, idegeskedtek az emberek. Geneviève köhögve, dideregve szállt ki, még két óráig kell majd várnia, amíg visszamegy Párizsba a vonat. Szemei vörösek voltak, alig látta már Jánost, aki a kocsi ajtajában állt. Mikor a vonat megmozdult, integetni kezdett nedves kis zseb-kendőjével, s aztán füstbe, facsaros fájdalomba fulladt minden. Maga se tudta, hogy történt, valami vasutas fogta meg, különben elvágódott volna a peronon.

*

János otthon ijedve vette észre, hogy nő, ágaskodik, hatalmaskodik a vágy, a múlt, a szenvedély, a szerelem Geneviève iránt. Mohón dolgozni kezdett, de folyton csak Párizsban járt, montparnasse-i hangulatok vetődtek vásznára, majd megfestette azt a boldog estét, mikor először ült hosszasabban Geneviève-vel a Szajna-parton, a Port Royal közelében. Fanyar, fájdalmas nosztalgia kínozza, mely a vásznon áradó rajongássá burjánzott. A kíváncsiskodók, a kisváros nagyképűsködő kontárjai unalmasoknak találták képeit.

– Elég volt Párizsból – mondogatták. – Aztán meg itt nem is látszik Párizs, nem látszik az Eiffel-torony.

János senkivel se törődött. Megfestette Puvis de Chavannes beállítására szerint Geneviève-et a hotelszoba nagy szárnyú ablakánál, amint kitekint Párizs kék, teliholdas éjszakájába. A meztelen nőn fojtott, szenvedélyes színek tobzódtak, az egész kép csupa tűz volt, csupa láz, csupa vágy, csupa viharos, szenvedélyes emlékezés. János odafestette Chavannes feliratát: „Sainte Geneviève veillat sur Paris.”

Ez a kép megtetszett egy bankigazgatónak, aki ismerte a Pantheon-beli Szent Genovét. Meg is vette volna, de János hallani sem akart a vásárról. Türelmetlenül, kétségbeesetten várta Geneviève levelét. Geneviève azonban csak nagy sokára írt. Tüdőgyulladás volt, nagy lázban volt, s még most is lázas. Köhög, fájdalmai vannak, de majdcsak jobban lesz. Olyan jó lenne, ha mellette lehetne.

János fojtogatós fájdalommal olvasta a levelet. Most érezte csak igazán odatartozását, a párizsi lány hatalmas, vonzó, varázsos egyé-

niségét. Ha pénze lenne, mindjárt útnak indulna, de így . . . Ökölbe szorult kézzel hadonászott vásznai előtt, majd elmenekült hazulról. Dolgozni nem tudott többé. Szeretett.

Geneviève levelei nyugtalanítók voltak. Nagy, kusza betűkkel írt, mindig ágyból, mindig lázban. Az orvos mellhártyagyulladását állapította meg. Talán kórházba kell mennie, hogy megoperálják. Ó, ha most mellette lehetne . . .

A legközelebbi levél már a kórházból jött, a Salpêtrière sebészeti osztályáról. „Holnap két bordát kivesznek az oldalamból. Főleg az bánt, hogy nem állhatok majd modellt többé horpadt mellkasommal. Különbösen is csúnya vagyok, sovány és csúnya, talán jó is, hogy nem vagy mellettem. Ha látnál, biztosan nem is szeretnél többé.”

Aztán napokig nem jött levél. János expressz írt, majd sürgönyözött, de válasz nem érkezett. Egy napon izgatottan, ösztönszerűen felment ahhoz a bankigazgatóhoz, aki meg akarta venni a Párizs felett virrasztó modern Szent Genovéát.

– Eladom azt a képet.

– Mennyiért?

– A párizsi útiköltségért.

A bankigazgató mosolygott.

– Hova gondol? Ez roppant drága.

– Eladom a többi párizsi képeket is – sietett tovább a kínálgatással János.

– Mennyiért?

– A párizsi útiköltségért.

A bankigazgatónak kereskedők és mecénások jutottak eszébe, kik vagyontokat nyertek egy művész könnyelműsége vagy szeszélye folytán, s ezért további alku nélkül leszámolta az útiköltséget.

János másnap már vonaton ült. Az utazás vég nélkülinek tetszett, a párizsi megérkezés pedig rút, örült kavargásnak. Eső szitált, s alig akadt egy rozoga autó. Mindenütt javították az utca kövezetét, fzléstelen reklámok vigyorogtak le a tűzfalról, s léptenyomon összetorlódtak a járművek. Mennyi csúfság, és milyen rendtelenség! Szinte csodálkozott, hogy hogyan rajonghatott ezért a városért!

János a Salpêtrière-be hajtattott, ahol Geneviève-nek feküdnie kellett. A tudakozódóirodában avval fogadták, hogy már nincs látogatási idő. János idegesen felelgetett, a hivatalnokok közönyösek voltak és udvariasak.

– Az istenért, uraim, legyenek könyörülettel velem szemben – remegett és koldulgatott János. – Ezer kilométereket rohanok, száguldok gyorsvonaton, hogy láthassam nagybeteg menyasszonyomat, s önök most kőpadra húznak bürokratizmusukkal. Legyen kis szív önökben, uraim . . . könyörgök . . .

Az idősebb, kecskeszakállas úr levett egy nagy könyvet, és nyugodtan kérdezte:

– Kit keres, uram?

János sietve válaszolt, még a felvétel napját is meg tudta mondani. A kecskeszakállas két könyvben is utánanézett, majd felpillantott.

– A kisasszony már nincs a kórházban.

– Talán meghalt?! – csattant fel János, és megfogózkodott az asztalba.

A kecskeszakállas köhögött kissé.

– Nem, uram. A kisasszony tíz nap előtt eltávozott a kórházból.

János most Geneviève lakására hajtatott. Fejében kavargtak az eshetőségek, mint varangyok a boszorkányüstben. Talán jobban van, talán meghalt, talán másik kórházba ment, talán tévedett a kecskeszakállas, talán ő fog ajtót nyitni . . .

Megálltak.

Ó, a drága kis kapu, mely előtt annyiszor búcsúzkodtak csókkal, fgérettel, bíboros boldogságban! S mellette a kis papírfüzlet meg a cafétabac, ahol Geneviève-et várta, ha esett az eső . . .

Őrült módjára rohant fel a lépcsőn. A házmester valamit utána kiált, de úgy zúg a füle, hogy egy szavát sem érti. Egy idegen kislány nyit ajtót. János nem tud beszélni, kérdezősködni, a lázas sietség egészen elfullasztotta. Feltépi az ebédlőajtót. Az ablaknál Geneviève anyja ül feketén, őregen, görnyedten.

– Madame! – szakad fel Jánosból, és lerogy a ráncos öregasszony előtt.

Feje behull az ölébe, mint lenyesett fűrt, és a fekete ruhás asszony remegő kézzel fogja át az ölébe hullott fejet. Lehajlik, heves zokogás rángatja testét, és csak nagy sokára tudja kinyögni:

– Fiam . . . szegény kicsi fiam . . .

A KÖRGALLÉROS EMBER PÁRIZSBAN

- Két szék a második erkélyen, közepén, első sorban.
- Csak a harmadikban van.
- Tessék? – kérdezte László, és arcát bedugta a pénztár ablakán.
- Csak a harmadikban van! – kiáltotta türelmetlenül a kövér pénztárosnő, és idegesen lapozgatott a jegyfüzetekben.
- Akkor kérem . . .

A jegyek árát megint nem értette pontosan László, s a pénztárosnő megint kiabálva ismételte az összeget. Mögötte is türelmetlenkedtek már az emberek, nemsokára dél lesz, az evés ideje, s ezért éhesen bosszankodtak a nehézkes és ügyetlen jegyvásárlón. Mikor pár lépést tett a pénztártól, egy félfrankos kigurult a kezéből. Milyen ügyetlen máma! Hirtelen lehajolt, s ekkor zűrös feszülés tombolt a fejében, fojtogatós köhögés préselte össze a mellét, kezével a földre kellett támaszkodnia, különben elesett volna. Mi van vele?

Mikor kilépett a színház kapuján, alig jutott lélegzethez, úgy hápogott, mint hal a konyhaasztalon. Erővel mélyen és kiadósan akart lélegzeni, de ez sehogyan sem sikerült neki, valami bizonytalan tompaság töltötte ki mellkasát. Igaz, ez már többször előfordult, de sohasem volt ilyen kellemetlen. Majdcsak elmúlik. Lassan, előreszegett fejjel indult a híd felé, és erősen nyugtalanította furcsa és fonák közérzete. Talán csak nem lesz beteg?

Delet harangoztak, és a járókelők megsokszorozódtak. Majdnem mindenki vidám volt ebben a langyos októberben, s László úgy találta, hogy az emberek értelmetlenül sokat nevetnek. Miért nevetnek? Szavakon? Mozdulatokon? Az életen, vagy ezen a bágyadt októberi napfényen, mely rosszkedvűen lecsorog a Szajnára? Később már észre sem vette a kacagókat, ment, mint egy alvajáró: mereven és méltóságosan, mert úgy tapasztalta, hogy lélegzése így a legszabadabb. Néha összerázkódott, finom borzongás bizsergett végig lábain, a hátán, egész a nyakáig, és fülében makacsul, ostobán zúgott valami. Biztosan meghűlt, hiszen ez már többször előfordult vele. Ezek a vékony harisnyák, ez a könnyű, kedves felöltő! Az emberekkel, a szembejövőkkel már nem is törődött, ösztönszerűen lépegetett, nem figyelt se jobbra, se balra, semmi sem érdekelte, csak önmaga, a légzése, a köhögése, a betegsége. Nem hallotta a járművek és emberek lármáját, az életet, Párizs buzogó, habzsoló életét: valami tompa szürkébe süppedt a világ, csak ő volt, az ő ijedt, hápogós énje.

Szinte csodálkozott, mikor a Place St. Michelen találta magát. Hogyan is jutott eddig, át a Citén, a két hídon keresztül . . . Kissé könnyebben érezte magát, fürgébben ment, érdeklődése elevenebb lett, és jobban kifelé fordult.

– A jó öreg Boulmichel! – mondta mosolyogva és kissé érzélgősen, mikor átment a téren, és a boulevard bal oldalán mendegélt tovább.

De miért ez az érzélgőség? Hiszen reggel látta Boulevard St. Michelt, és este is látja még, meg holnap is látja . . .

Ebédelni készült megszokott kis diákvendéglőjében, a Rue M. le Prince-ben. Mikor azonban belépett a keskeny étterembe, akkor jutott csak eszébe, hogy teljesen felesleges volt idejönnie, mert semmi étvágya sincsen. Üdvözölte az ismerősöket, az egyik megkérdezte, hogy beteg-e.

– Igen – mondta László zavartan, és köhögni kezdett. – Fáj a fejem.

Keserű likört rendelt, és bágyadt, undoros tanácstalansággal forgatta az étlapot. Végül egy körtében állapotodott meg. Kissé meleg volt, valami üde, friss dologra vágyódott. De alig tudott egy falatot lenyelni a finom, cuppogós, leveces gyümölcsből. Ment is már. Az ismerősök jobbulást kívántak, a pincérlány azt ajánlotta, hogy hársfateát igyon, és tormát szagoljon, mert ez a legjobb szer a meghűlés ellen. László csak mosolygott és bölintgatott, már megint nem hallotta tisztán e szavakat, de nem is figyelt a körülötte történt dolgokra. Folyton csak betegsége foglalkoztatta. Huszonhárom éves tapasztalatlanságával találgatta, miért nincs étvágya, miért van láza. Talán tüdőgyulladás lesz, talán tifusza? Az a tompa, titokzatos nyomásérzés még mindig kínozza, még mindig fojtogatja. Mintha reccsogne, pattogna is valami ott benn, ha köhög, vagy ha mélyebben lélegzik. Ismét mereven vitte a fejét, és aggodalmasan topogott előre.

A metróállomás előtt megállott, s elövette óráját. Még egy óra sem volt. Mit csináljon? Blanche-sal csak kettőkor van találkája. Eh, mindegy, inkább ott vár rá, mint itt. Lement a lépcsőn, és úgy érezte, hogy valami hideg lehelet cirógatja végig ruhán, kabáton keresztül. Feltúrte vékony kabátgallérját, és úgy ült be a villamosba. Didergett. Teljesen összekuporodott, kurtákat köhintett, és feje behullott a feltúrt gallérba. Ekkor úgy érezte, mintha valaki mögötte állna. Lassan, nehézkesen hátrafordult, de senkit sem látott. Réaumur-Sébastpólnál átszállott, és ahogy a lépcsőn ment fel, ismét

azt érezte, hogy valaki követi. Megfordult, és ekkor látta, hogy ő maradt utoljára. Mindenki megelőzte, még egy mankós rokkant is. Sután, csámpásan vánszorogta a lépcsőket.

Végre megérkezett Champerret-re. Itt az egyik sarkon lett volna a találka. Blanche varrni járt egy közeli szalonba, és ezen a sarkon szokta őt megvárni. László most annyira fázott, hogy nem tudta óráját elővenni. Elvánszorogott az egyik órásüzlet elé, és megnézte a pontos időt. Fél kettő. Blanche két órákor megy fel munkára, szóval még fél óra. Görnyedten, szinte púposan állt meg az ismerős kapu előtt, majd ide-oda tipegett apró, csempe lépésekkel, de a fél óra sehogyan sem akart elmúlni. Megnézte az összes kirakatokat, elolvasta a címtáblákat, ő, hogy ismerte már őket, hiszen mindennapos ismerősei voltak. Az idő azonban makacsul álldogált, és késlekedett, mint trécselő asszony a vásárcsarnokban. Egyszerre csak feltűnt Blanche, mint valami váratlan szerencse. Még kettő sem volt.

– Van jegy a Châtelet-be? – kiáltotta pajzánul.

– Van, de én . . .

– No mi van veled? Olyan furcsa vagy!

S csak akkor nézett alaposabban Lászlóra.

– Én nem tudok ma elmenni. Beteg vagyok, azt hiszem, lázam is van.

– Te csúnya fiú – durcáskodott Blanche –, beteg akarsz lenni.

– Menjél Marcelle-lel – ajánlotta László.

– Nem, nem. Ha te nem jössz, úgy én sem megyek.

Nemsokára azonban már megbánta ezt a hangos, meggondolatlan kijelentést, és szerényen, szinte alattomos hangon kérdezte:

– A jegyek itt vannak nálad?

László előkotorászta a jegyeket, s aztán gondosan, öregurasan begombolta felöltőjét. Már nem didergett annyira, arca égett, mintha izzó kályhafény pirítaná. Blanche átvette a jegyeket.

– Hát jó, ha te már nem akarsz jönni, úgy beszélék Marcelle-lel . . . ha ugyan kedve lesz neki . . . És te mikor akarsz meggyógyulni?

László fanyarul mosolygott. Úgy fájt neki ez a könnyű hang, ez a hibátlan egészség, ez a ledér felületesség, ez a szép, önző Blanche, aki vidáman, pajkosan nézett rá, akárcsak az első napokban.

– Talán holnap vagy holnapután . . .

– Igazán nem jössz estére? – kérdezte még egyszer Blanche, futólagosan, komolytalanul, és feleletet sem várva, csókra nyújtotta száját. László kedvtelenül csókolta vissza.

– Milyen jó meleg a szád – mosolygott Blanche. – De a csókok nagyon rövid. Holnap estefelé eljövök hozzád. Jó? De akkor hosszabb csókot tartogass számomra, különben megharagszom.

László keserűen, görnyedten és csalódottan ment vissza a metróállomás felé. Mintha mindent elveszített volna. Hát ez Blanche? Ilyen üres, ilyen önző? Meg sem kérdezte, mi bajom, hol fáj, arról meg szó sem volt, hogy munka után hozzá jöjjön, ápolja, és ne gondoljon a Chatelet ma esti előadására. Hirtelen milyen távol kerültek egymástól! Csak a csók, az egészséges test kapcsolta őket egymáshoz. Most is a csókon jár az esze. Hosszabbakat követel tőle, tőle, a fuldoklós, köhögős betegtől. Ez több, mint szelesség, mint meggondolatlan hebehurgyaság, ez durva és kegyetlen közöny, ez viszonyuk lazaságának, felületességének és érzékiségének szomorú jele.

Olyan jólesne, ha valaki most levetkőztetné, ágyba fektetné, betakarná, megkérdezné, hol fáj, akar-e teát vagy sombefőttet, vagy talán borogatást a melle köré.

Alig vergődött le a villamosig, kétszer meg kellett állnia, és hápogni, és köhögni, mint asztmás öregúrnak. A villamos már elment, mire leért, s a peronon már senki sem volt. Ekkor a másik oldalon egy szikár, különös, körgalléros ember jelent meg. Milyen furcsa. Mit keres az az ódivatú ember a végállomás érkezési oldalán? László borzalommal, ködös sejtelmekkel nézte ezt a titokzatos, fekete galléros embert. Jött a villamos. László beszállt. Egy vidám arcú, szőke lánnyal ült szemközt, aki hamiskásan, kihívóan nézett a lihegő, kipirult ifjúra. Mit akarhat tőle? Megint kaland? Milyen értelmetlen és üres dolog: kaland, csók, nevetés, szeretkezés. Ündorodott ezektől az üresen csacsogó, csókvágyó nőktől, és nem tudta megérteni, hogy nemrég hogy rajonghatott értük. Most puha ágy kellene, és a másik nő, az anyja, aki olyan messze van . . . A szőke hajú kissé előretolta térdét, úgy, hogy összeért az övével. László azonban ridegen visszahúzódott, és bosszankodva félrenézett. Ekkor éles, borzalmas döbbenettel azt vette észre, hogy a körgalléros ott áll a kocsi közepén. Hogy kerülhetett ide, hiszen a másik oldalon állt, s a síneken senki sem mehet át? Ez a titokzatos, fekete jelenség állandóan nyugtalanította, s csak mikor az átszállásnál elvesztette szeme elől, nyugodott meg kissé. Mintha légzése is könnyebb lett volna. Érezte, hogy láza van, valami tompa szúrást is érzett a mellében, no de mindez elviselhető volt. Csak elmúlik, ha ágyba búvik, ha kiizzadja magát. Úgy vágyódott az ágy után, mint még soha.

A St. Sulpice-nél szállt ki, s innen, úgy érezte, hogy még nagyon hosszú útja van hazáig, a Rue Garancière-ig. De valahogy könnyekben ment most. Ó, ha lefekhet, ha jól betakaródzhat, milyen jól fogja magát érezni! Csak ágyba jusson már, ágyba. Futólagosan az egyetlen is eszébe jutott, három óraker nemzeti jog lenne . . . de most lázas, ágyba kell feküdni. Majd máskor. Sietett. Amint a Rue Palatine-en befordult, úgy érezte, hogy valaki sietve felmegy a St. Sulpice lépcsőjén. Megállt, majd visszafelé is tett pár lépést, s ekkor úgy látta, mintha a fekete galléros éppen besuhant volna a templom ajtaján.

– Képzeld, rémeket látok – csitította magát, de szíve összeszorult a félelemtől.

Mikor végre a háza elé ért, vágyakozva nézett fel az ötödik emeletre. Hogy jut majd fel? Nagyon nehezebbre esett a lépcsómászás. Eleinte fuldoklott, majd köhögni kezdett, feje zakatolt, szeme kidülledt. A harmadik emeleten le kellett ülnie a lépcsőre. Ült, ült békésen, zihálva, fejének zizegő zúgását hallgatva. A negyedik emeleten ismét le kellett ülni. Egy asszony épp akkor lépett ki az ajtón, és szólt hozzá, de László e nagy belső zakatolástól semmit sem hallott. Mosolygott maflán és kényszeredetten. Az asszony lement, László utánanézett. Lent mintha beszélne valaki a házmesternével, ugyan nem értette a szavakat, de hallotta a beszédet, egy mély férfihang kérdező muzsikájú mondatait. Lepillantott a földszintre, s ekkor egy fekete alakot látott mozogni a házmesteri fülke előtt. Szíve a torkába ugrott a rémülettől, szédülni kezdett, s az az érzése támadt, hogy rögtön lezuhan.

– Ó az! A körgalléros!

Várt. Remegve és sípoló, susogó lüktetéssel a fülében, de lassanként semmit sem hallott, csak saját vérének lázas száguldását.

– A láz, a láz . . . – csillapította magát, és tovább csoszogott felfelé, az otthon felé.

A lakás üres volt, a háziasszony nem volt otthon. László bement szobájába, de annyira kimerült volt, hogy nem tudott mindjárt az ágyba feküdni. Bevetette magát a karosszékbe, s pirosan, zavaros szemekkel hápogott, s ekkor mindjárt olyan jó lett, otthon volt a Tiszánál, forró nyári délelőtt volt, minden szikrázott a tüzes napfénytől, a fűzesnél asszonyok sulykolták a ruhát, a Tisza pedig sárga, mint az agyag. Ó mesztéláb gázolja a vizet, s arra gondol, hogy hazamegy, de nincs cipője. – Hol is hagyta? Az anyja már várja, már ké-

szíti az ágyat. Hazamegy, akárhogy is, de hazamegy. Elindul, de ekkor elsötétül az ég, mintha fekete felhők húzódtak volna a nap elé. Mindenütt víz, és mindig sötétebb lesz. Nem mer visszafordulni, egy iromba, galléros árnyék mindig előtte van, soha el nem hagyja. A víz hideg és sűrű, és mintha valaki a lábát fogná. „Ne, ne, eresszen el, sietek!” Alig kap levegőt, úgy siet, szalad a hideg, sötét vízben, de a borzalmas, fekete gallér utána. Jaj, most fogja meg! Jaj, most teríti rá a gallért . . . megfullad, nem kap levegőt . . . Segítség!

– Anyám! Anyám!

Förtelmes köhögési roham rázza fel, mintha minden szétszakadna a belsejében, mintha valaki valami gumiballont fújna a mellkasában, s a tüdők mind jobban összeszorulnának. Majd az az érzése támad, ha valami nagyot, vastagot kiköphetne, úgy minden könnyebb lenne. De hiába. A hosszú, zakatolós köhögés teljesen eredménytelen. Még kevesebb levegőt kap, mint azelőtt.

László most felkel, az ablakot akarja kinyitni, hogy friss levegőt szívhasson, s elvánszorog a tükör előtt. Belenéz a tükörbe, és idegenül nézi az arcát. Ajka szinte kék, csúnya barna árnyékok gonoszkodnak a szeme körül, orcái sötét pizkosvörösben izzanak, a keze pedig viaszos, fehér és hideg, mint a halotté. Egy pillanatra a ravatalra gondol, ahol ilyen kezek tartják a fészületet, azután egy másik tükörkép villan fel előtte. Pár nappal ezelőtt, mikor indulni készült, feltette új kalapját, és kényeskedve bepillantott a tükörbe. Egy csinos, nyalka huszonhárom éves ifjú nézett vissza rá, az ifjúság minden örömeivel.

– Milyen drága, csinos kölyök vagy te – mondotta Blanche, és összevissza csókolta az üde, rózsaszín orcákat.

De ez a fojtogató köhögés nem engedett időt ellágyulásokra és emlékezésekre. László az ablakhoz lépett, és durva, dacos mozdulattal feltépte szárnyait.

Enyhe, ábrándos őszi délután. Emitt a Jardin du Luxembourgban sírnak, sárgállnak a fák, szemben a negyedik emeleten leckét magol egy kisleány, amott a St. Sulpice tornyai, lent néhány autó tülköl . . . De Lászlónak most csak egy gondja van: mélyen, nyugodtan lélegzeni. Rövid időre csillapodik is a köhögés, a ziháló hápogás. Mégiscsak jó a friss levegő. Lassan, vontatottan és roppant óvatosan megveti az ágyát, majd ernyedten, erőtilenül lehámozza magáról a ruhát, a cipőt, a nyakkendőt. Többször szünetet tart, leül az ágy szélére, és üresen bámul a padlóra, a felfordult cipőre, az elhajtott ha-

risnyára. Otthon, forró délelőtt, a Tisza kanyarog, a kert alján a naspolyabokrok, a konyhában kalapál a mozsár, az ebédlőben nagyapa nagy szakállú fényképe, az anyja tortabélest kavar, ő hazajön . . . hazamegy . . .

Két könnyecsepp csorog le a meggyvörös orcákon. Oh, ha otthon lehetne, ha dédelgetnék, ha megsimogatnák a fejét, ha azt mondanák, hogy meggyógyul . . . Nem akarna még meghalni, még csak huszonhárom éves.

Valami pattant az előszobában. Valaki jön. Talán a háziasszony, talán bejön hozzá, és mond egy-két vigasztaló szót. Mintha hasonlítana egy kicsit az anyjához . . . Csend. S ekkor hirtelen eszébe villant a körgalléros ember. Ő az! Igen, igen, utánajött, s most ott áll az ajtó mögött. Biztosan hallgatózik. Már arra is pontosan kezdett emlékezni, hogy az ajtót rosszul csukta be, a körgalléros bármikor bejöhet anélkül, hogy a kilincset lenyomná. Milyen rémes! Csúnya, riadt vonalak rángatództak torz, idegen arcán. Ekkor gyerekesen, de borzalmas elszántsággal bedobta magát az ágyba, a paplant a feje fölé húzta, hogy ne lássa a fekete galléros rémet. De ez a hirtelen és ostoba védekezés hatalmas köhögést váltott ki belőle, úgyhogy rögtön kibújít a paplan alól, és ismét az ágy szélére ült. Melle eszeveszetten kezdett zihálni.

– Jaj! Jaj! – kiáltotta, és olykor fel próbált állni, de mindig visszazökkent. A melléből rossz hangú sípolás, recsegés, huhogás szakadt fel, mint nyekergő és sebesen hajtott vásári kintornából. A levegő folyton fogy, a tüdők, mintha teljesen összelapulnának, semmit sem tudnak tágulni, mindjárt megfullad, jaj, nem lesz . . . segítség!

És ekkor minden ernyedt erejét összemarkolta, és felállt. Érezte, hogy megfullad, ha még egy-két pillanatig így marad. Jobb kezével görccsösen az ágy támlájába kapaszkodott, bal kezét pedig felemelte, lóbálta, mintha repülni akarna. Az ablak nyitva volt, kirepülni, mint valami nagy madár a könnyű levegőbe, s menni haza, haza, a Tisza partjára . . .

Levegőt! Levegőt! Teljesen elkékül, mint a szilva, erei kidagadnak, szeme eszelősen mered az enyhe párizsi égre, izzadságyöngyök csillognak homlokán, arcán pedig fekete árnyékok gázolnak végig. Na most! Mindjárt vége lesz!

De ekkor megváltásszerűen meleg, sós folyadékkal telik meg a szája, mely boldogan bugyog, rocsog, fröcsög ki a száján és az orrán. László visszaesik az ágyra, de mindig újabb és hatalmasabb vércso-

mókat kell kiköpnie. A padló már olyan, mintha nagy tál paradicsomlevest öntöttek volna ki. Könnyűnek és fáradtnak érzi magát, és lehajtja fejét a párnára. A feje oly sápadt, mint valami bohócé, aki a szája köré vastag vörös festéket kent. A párna, az ágy, az ing is tele van evvel a vidám, megváltó vérrel – nem baj, de most olyan könnyű. Még egyszer-kétszer kibuggyan a száján egy kis habos vér, azután béke van, az egész napi kínnak és hápogásnak vége. Oh, milyen jó. Lehunyja szemét, boldog és bágyadt, és máris úgy érzi, mintha aludna.

– Anyám – nyöszörgi szelíden, mintha csak otthon lenne, a szomszéd szobában aludna az anyja, beteg kisfiú volna, és az öreg falióra tiktakolna a falon.

– Anyám – nyafogja még egyszer, és hangját fáradtan, alázatosan leejti, mint ahogy az engedelmes gyermekek szokták.

A körgalléros csendesen belép a szobába.